JAUČAKIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Aleksandras VAŠKELIS

2006 m. buvo tęsiami archeologiniai tyrinėjimai Jaučakių piliakalnio papėdės gyvenvietės teritorijoje (Kauno r.) (A 346K2), pradėti 2001 m. (žr. *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 60–62; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 59–61; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 57–58; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 37–39). 2006 m. tyrinėta sklypo 20 P dalyje. Čia viena šalia kitos iškastos 2 bendro 84 m^2 ploto, 12x3,5 m dydžio perkasos, orientuotos Š–P kryptimi. Per 3 tyrimų sezonus šiame sklype buvo ištirtas bendras 564 m^2 plotas, rastos 7 įvairios paskirties ir dydžio duobės, kuriose aptikti 7 archeologiniai radiniai. Palyginus su anksčiau tyrinėta sklypo Š dalimi, atidengtų duobių ir surinktų radinių kur kas mažiau, nes ši dalis yra apatinėje šlaito dalyje, nepatogioje gyvenimui ir veiklai.

Dabartinis tyrinėtos vietos paviršius ir įžemis leidžiasi P kryptimi, link tekančio upelio. Įžemis – natūralus gelsvas smėlis, pasiektas 30–80 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Pats įžemio paviršius pažeistas arimo. Atidengtame įžemio paviršiuje matomos noragų įspaustos žymės, tekančio nuo šlaito vandens išplauti grioviai. Kultūrinis sluoksnis virš įžemio visiškai sunaikintas daugkartinio arimo ir perkasimų dirbant daržų žemę, nesuardyto kultūrinio sluoksnio nerasta. Virš įžemio fiksuotas tik puraus juodžemio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio nepažeista dalis išliko tik įgilinta į įžemį (židiniai, ūkinės duobės).

Preparuotose duobėse surinkta grublėtos keramikos puodų šukių, geležies šlako. Sklypo tyrinėjimai baigti, nes PR kampe yra šiukšlių ir komposto duobės.

Tyrinėjimai tęsti gyvenvietės viršutinėje dalyje, sklype 17, greta 2003 m. tyrinėtos vietos. Čia iškastos perkasos 19–23. Bendras ištirtas plotas – 145 m^2. Tyrinėtose vietose atidengtos 34 ūkinės duobės bei židiniai. Įžemis (geltonas smėlis) pasiektas 30–45 cm gylyje, jo paviršius lygus. Šioje vietoje užfiksuoti didžiausi žmonių veiklos pėdsakai ir surinkti gausiausi archeologiniai radiniai – 123 vienetai.

Pirmą kartą pavyko nustatyti indų dydžius ir padaryti jų rekonstrukcijas (1 pav.). Puodų molio masėje – intensyvi stambiai grūsto granito priemaiša, patys puodai degti žemoje temperatūroje, prastos kokybės. Du

1 pav. Rekonstruoti puodai. *A. Vaškelio nuotr.*
Fig. 1. Reconstructed pots.

puodai yra aukštesni, 18–19 cm, jų dugnų skersmuo – 10,5–11,5 cm, angų skersmuo – 15–17,5 cm (2:1, 5 pav.). Du puodai mažesni, 12–13 cm aukščio, jų dugnų skersmuo – 10–12 cm, angos – 12–14 cm skersmens (2:2–3 pav.). Vienas iš jų puoštas gnaibytiniu ornamentu. Kai kuriose duobėse kartu su grublėtąja keramika rasta lipdytų ir lygintų ar apžiestų puodų, nedidelių indelių šukių.

Keramikos datavimo ribos gana plačios – nuo VI iki XIV a. Visa rasta keramika leidžia teigti, kad teritorijoje gyventa nuo pirmųjų amžių po Kr. iki XIV a., kai buvo sunaikinta pilis ir gyvenvietė.

Preparuojant duobes rasta geležies šlako gabalų iš kalviško žaizdro bei liejimo. Jo buvo randama ir ankstesnių tyrimų metu. Tai rodo, kad gyvenvietėje buvo apdirbama geležis, deja, tyrinėtame plote neaptikta jokių metalo lydymo krosnelių liekanų.

Duobėse su keramika surinkta gyvulių kaulų ir nuolaužų. Osteologinės medžiagos analizę atliko L. Daugnora. Dauguma kaulų yra naminių gyvulių – kiaulės, galvijų, ožkos / avies, bet rasta ir nedaug medžiojamųjų žvėrių – šerno, briedžio, elnio, kiškio.

Archeologiniai tyrimai šioje papėdės gyvenvietės dalyje bus tęsiami.

THE SETTLEMENT AT THE FOOT OF JAUČAKIAI HILL FORT

In 2006 the excavations, begun in 2001, continued at the settlement at the foot of Jaučakiai hill fort. The lots of a gardeners' association are currently located there and the soil is being constantly worked. In 2006 the excavation of lot 20 was completed and the excavation of lot 17 in the highest part of the settlement is continuing. A total area

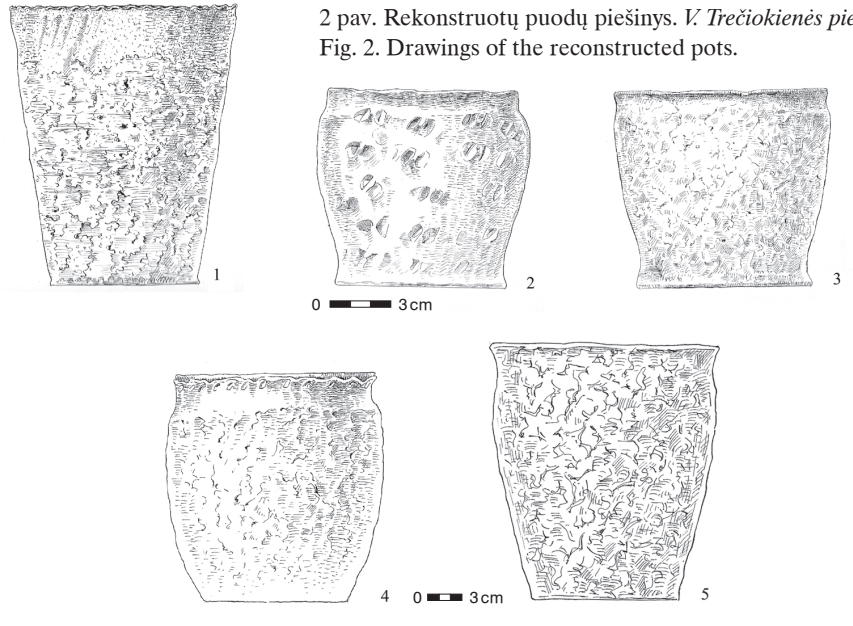

2 pav. Rekonstruotų puodų piešinys. *V. Trečiokienės pieš.*
Fig. 2. Drawings of the reconstructed pots.

of 269 m^2 was excavated. A cultural layer undisturbed by ploughing survives only in the 34 storage and cooking pits that have been found. The majority of the finds are ceramic pot sherds with rough surfaces. This is the first time in excavating this settlement that they have succeeded in reconstructing the pots and establishing their size (Figs. 1–2). Their height is from 12–13 cm to 18–19 cm, the diameter of the bottom 10–12 cm, and of the mouth 12–17 cm. The exterior of the pots is very rough and the pots have been fired at a low temperature. The pottery dates to the 6th–14th centuries. A blacksmith's forge and slag from iron casting were found but the remains of the furnace were not located. The remains of many domestic and wild animal bones were found in the pits.

KERNAVĖS VIRŠUTINIS MIESTAS

Rokas VENGALIS

Apie XIII–XIV a. Kernavės viršutinio miesto egzistavimą sužinota 1998 m. Tuomet eroduojančioje griovoje (140 m į R nuo Mindaugo sosto piliakalnio ir 180 m į ŠR nuo Lizdeikos piliakalnio) buvo aptikta keramikos, gyvulių kaulų ir kitų radinių, bei pradėti archeologiniai tyrinėjimai, vadovaujami D. Vaičiūnienės. Tyrinėjimai šioje vietoje vykdyti 1998–2001 m. (*ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 131–134; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 40–41; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 59–60). Tyrimų metu aptiktas daugiau nei metro storio kultūrinis sluoksnis su XIII–XIV a. radiniais – keramika, metaliniais dirbiniais, taip pat puikiai išsilaikiusia organine medžiaga – medžio bei odos dirbiniais, tvorom, šuliniais. Tačiau kultūrinis sluoksnis išlikęs gana siaurame ruože – tik pačiame griovos dugne, abiejuose griovos kraštuose įžemis staigiai kyla į viršų, o tirtų plotų Š gale jis atsidengė iškart po dirvožemiu. 2005 m. G. Vėlius tyrinėjo plotą toje pačioje griovoje, 70 m į R nuo 1998–2001 m. tyrinėtų plotų (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 43–46). Aptikta vieta, susijusi su juodąja metalurgija, tačiau situacija čia analogiška – kultūrinis sluoksnis išlikęs tik griovos dugne.

Minėta griova – Pajautos upelio ištakos – eina R–V kryptimi (1 pav.). Į P ir į Š nuo jos plyti laukai – šiuo metu tai pievos, kuriose ganomi gyvuliai, tačiau prieš kelis dešimtmečius jos dar buvo ariamos. Lauko P dalis, esanti šalia Lizdeikos piliakalnio, jau ne kartą tyrinėta. 1979 m. čia tyrinėjimus vykdė P. Kulikauskas ir A. Luchtanas – buvo aptikta grublėtos keramikos, šlako, židinių bei duobių pėdsakai, tačiau pats kultūrinis sluoksnis suardytas (*ATL 1978 ir 1979 metais*, V., 1980, p. 35–38). 2002 m., prieš atliekant drenažo darbus šioje vietoje tyrinėjimus vykdė D. Vaičiūnienė – paaiškėjo, kad vietomis kultūrinis sluoksnis yra išlikęs geriau, aptikta ne tik grublėtosios, bet ir žiestos, XIII–XIV a. datuojamos keramikos bei kitų radinių.

Tuo tarpu į Š nuo griovos esantis laukas iki šiol netyrinėtas. Už rezervato ribų esanti šio lauko dalis iki šiol yra ariama, tačiau arime aptinkamos tik pavienės smulkios keramikos šukelės, nepastebėta tamsesnių dėmių, perdegusių akmenų ar kitų ryškesnių kultūrinio sluoksnio pėdsakų. Kadangi ši vieta yra nuožulni bei nuolat ariama, čia susidariusios labai palankios sąlygos erozijai. Dėl šių